

The Ecclesiastic Diplomacy

[Diplomația eclezială]

Andrei PETRE¹

¹ Bachelor in Law. Faculty of
Law, Moldova State University
(USM). Speciality: International
Public Law. E-mail:

piotrand921@mail.com.

Abstract: The article is structured in two parts. In the first part, I have related about the Church relations with the others orthodox Christians Churches:

The preliminary panorthodox conferences then the relations between the Orthodox church and Anglicanism, Catholicism, and other Protestant Churches. In the seconds part I have aborded theme of The Saint and The Great Synod Panorthodox from Creta – the highest level of ecclesiastic diplomacy - namely „The Relations of Orthodox Church with Christians world”.

Keywords: relations, diplomacy, church, conference, synod, panortodox.

How to cite: Petre, A. (2017). The Ecclesiastic Diplomacy. *Anuarul Universitatii “Petre Andrei” din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice*, 20, 21-52. <https://doi.org/10.18662/upalaw/02>

I. Relațiile diplomatico - teologice dintre bisericile ortodoxe și celelalte biserici creștine la nivel mondial

Relațiile teologice ale Bisericilor Ortodoxe cu alte Biserici creștine constituie forma cea mai oficială a relațiilor așa-zise ecumenice, în care au fost angajate, pe parcursul ultimelor decenii, toate Bisericile Ortodoxe Autocefale. Acest tip de relații, sau mai precis tot ceea ce poate fi considerat ca ecumenic/ecumenist în atitudinea Bisericilor Ortodoxe, constituie una din cele mai controversate chestiuni din ultima vreme în sânul tuturor Bisericilor Ortodoxe, chiar dacă de o intensitate diferită de la o Biserică Ortodoxă la alta. În acest context, noțiunea de ecumenist tinde din ce în ce mai mult să se suprapună cu aceea de trădător al tradiției ortodoxe sau chiar de eretic. În mod evident, aceste tendințe se bazează pe foarte multă ignoranță sau, mai bine spus, pe o ignorare sistematică a informațiilor exacte privind acele relații și mai ales a deciziilor luate la nivel pan ortodox, deci de către toate Bisericile Ortodoxe împreună, cu privire la caracterul și cadrul în care se desfășoară relațiile respective. Una dintre măsurile care se impun, în vederea clarificării acestor chestiuni uneori aspru disputate, este, în mod evident, aceea de a oferi nu numai specialiștilor, ci și tuturor credincioșilor ortodocși, care s-ar preocupa de aceste chestiuni, informații cât mai exacte cu privire la felul în care Biserica Ortodoxă practică relațiile sale cu celelalte biserici creștine, precum și a principiilor teologice care stau la baza acestor relații, cu atât mai mult cu cât multe din aceste informații nu sunt încă traduse în limba română. Numai pe baza unei informări corecte se va putea ajunge la un dialog necesar între diferitele poziții, cu privire la relațiile ecumenice ale Bisericilor Ortodoxe din ultimele decenii.

Biserica Ortodoxă a fost preocupată încă de la început, mai mult decât oricare altă biserică, de păstrarea unității Bisericii, precum și a unirii tuturor în Biserica cea nouă a Mântuitorului Iisus Hristos, preocupare care își găsește expresia nu doar în tratate teologice, ci chiar în cultul Bisericii Ortodoxe. În decursul istoriei sale bimilenare, Biserica cea una a lui Hristos, adică Biserica Ortodoxă, nu s-a împușcat cu nimic atunci când unii credincioși s-au rupt din trupul ei, pentru că deplinătatea Bisericii nu depinde de numărul credincioșilor ei, ci de prezența deplină a lui Iisus Hristos în ea, a lui Hristos întreg (*lotus Christus*), cum spunea Părintele Dumitru Stăniloae. Și totuși, așa cum arăta același mare teolog român, Biserica Ortodoxă nu este indiferentă de cei care s-au depărtat de ea, sau de cei care se numesc creștini, dar nu se află în cadrul ei. Această grijă constituie unul din cele mai importante argumente în favoarea cultivării

unor relații cu bisericile separate de Biserica Ortodoxă. Din acest motiv, Biserica Ortodoxă a fost dintotdeauna dispusă să dialogheze cu celelalte biserici, cu scopul declarat de refacere a unității Bisericii celei Una. În vederea promovării acestui dialog în limitele fixate de învățătura Bisericii Ortodoxe, aceasta a fixat, pe parcursul secolului trecut, o serie de criterii, la nivel panortodox, adică la cel mai înalt nivel de decizie din cadrul Bisericii Ortodoxe la ora actuală. În acest sens ne vom referi doar la trei momente și anume:

1) prima Conferință Panortodoxă (24 septembrie - 1 octombrie 1961, în insula Rhodos, Grecia) (***, 1902-1975).

2) prima Conferință Panortodoxă Presinodală (21 - 28 noiembrie 1976, Chambesy/ Elveția) (***, 1979) și

3) cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Presinodală (28 octombrie-6 noiembrie 1986, Chambesy/Elveția) (***, 2000).

II. Hotărâri panortodoxe cu privire la relațiile bisericii ortodoxe cu alte biserici la nivel mondial

II.1. Prima Conferință Panortodoxă a adoptat, printre altele, un document referitor la relațiile Bisericii Ortodoxe cu celelalte biserici după următoarea schemă, prin care se stabilește care sunt bisericile mai apropiate de Biserica Ortodoxă și care sunt cele mai îndepărtate:

1. *Relațiile dintre Bisericile Ortodoxe locale întreolaltă*, deci relații interortodoxe;

2. *Ortodoxia și Bisericile Orientale*, față de care se propunea:

a) promovarea de relații amicale în vederea stabilirii unirii cu ele prin: 1) schimb de vizite; 2) schimb de profesori și studenți și 3) contacte teologice;

b) studiul istoriei, credinței, cultului și structurii administrative ale acestor Biserici;

c) colaborarea cu aceste Biserici: 1) în cadrul conferințelor ecumenice; 2) în chestiuni de ordin practic etc.

3. *Ortodoxia și Biserica Romano-Catolică*:

a) promovarea de relații amicale în spiritul manifestat de enciclica patriarhală din anul 1920 și, în general, în acord cu eforturile de apropiere și de unire ale Bisericilor creștine;

b) studierea punctelor negative între cele două Biserici cu privire la: 1) credință; 2) conducerea Bisericii și 3) diferite activități bisericești (propagandă, prozelitism și mișcarea uniată).

4. *Ortodoxia și Protestantismul:*

a) confesiunile care se află mai aproape de Ortodoxie: 1) Biserica Anglicană; 2) Biserica Episcopaliană, în general;

b) confesiuni care se găsesc la o distanță mai mare de Ortodoxie: 1) Biserica Luterană; 2) Biserica Reformată sau Calvinistă; 3) Biserica Metodistă și 4) Alte confesiuni protestante.

5. *Ortodoxia și Biserica Veche Catholică*, față de care se propunea reluarea relațiilor începute încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

II.2. Prima Conferință Panortodoxă Presinodală a elaborat un text privind „Revizuirea și evaluarea generală a relațiilor și dialogurilor Bisericii Ortodoxe”, cu privire la:

1. Relațiile Bisericii Ortodoxe în curs de desfășurare la acea data, și anume cu:

a) anglicanii ;

b) vechii catolici și

c) Bisericile Vechi Orientale.

În legătură cu aceste relații, Prima Conferință Panortodoxă Presinodală a considerat că acestea trebuie să continue și să se intensifice, iar cel cu Bisericile Vechi Orientale ar trebui reactivat în mod special, scopul principal al acestor relații rămânând restaurarea unității creștine.

II.3. Cea de a Treia Conferință Panortodoxă Presinodală a adoptat un text elaborat mai înainte de către o comisie interortodoxă, intitulat: „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine” (***, 2006), adică cu diferitele Biserici creștine. Trebuie, de asemenea, subliniat faptul că aceeași conferință a adoptat și un alt text, intitulat „Biserica Ortodoxă și Mișcarea Ecumenică”, de unde se deduce în mod clar că Biserica Ortodoxă face o distincție netă între relațiile intracreștine, adică relațiile bilaterale de la Biserică la Biserică și relațiile cu Mișcarea Ecumenică, acestea din urmă fiind considerate, în general, relații multilaterale. Într-o notă de subsol din textul privind relațiile bilaterale, se precizează că acest text va avea autoritate canonică în momentul în care va fi adoptat de către Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, dar, în același timp, nota respectivă subliniază că acest text poate avea o aplicare imediată, deci poate fi considerat ca text cadru pentru relațiile Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici.

În hotărârea din 1986 se mai precizează că relațiile teologice bilaterale, pe care le vom prezenta pe scurt în cele ce urmează, „sunt expresia deciziei unanime a tuturor Preasfintelor Biserici Ortodoxe locale, care au datoria supremă de a participa activ și de o manieră continuă la

derularea acestor relații, pentru ca astfel să nu constituie un obstacol pentru mărturia unanimă a Ortodoxiei spre slava lui Dumnezeu în Treime (Dieu Trinitaire). în cazul în care o Biserică ar decide să nu desemneze delegați - pentru unul din aceste relații sau pentru o întrunire anume - și dacă această decizie nu este luată la nivel panortodox, relațiile se continuă. Absența unei Biserici trebuie, orice s-ar întâmpla, să facă obiectul unei discuții în sânul Comisiei Ortodoxe angajate în acel dialog - înainte de deschiderea relațiilor sau a întrunirii în chestiune - pentru a exprima solidaritatea și unitatea Bisericii Ortodoxe” (***, 2000).

În textul din 1986 mai sunt precizate unele aspecte legate de metodologia relațiilor respective, dintre care reținem următoarele:

1) în cazul în care nu se poate ajunge la depășirea unei divergențe teologice anume, aceasta va fi consemnată, iar relațiile vor continua;

2) metodologia relațiilor se poate adapta de la caz la caz, după specificul fiecăruia dintre aceste relații, dar toate converg spre același scop, și anume: refacerea unității creștine; de aceea se va impune o coordonare a diferitelor comisii, cu atât mai mult cu cât „unitatea ontologică și indisolubilă existentă în sânul Bisericii Ortodoxe trebuie să fie afirmată și manifestată în mod egal în cadrul acestor relații”;

3) încheierea acestor relații nu se va putea face decât după ce comisiile respective și-au încheiat mandatul lor, iar președintele comisiei respective va prezenta un raport în acest sens patriarhului ecumenic, care, în acord cu întâistătorii Sfintelor Biserici Ortodoxe locale, va proclama relația respectivă închisă.

III. Relațiile bisericilor ortodoxe cu alte biserici creștine la nivel mondial

Relațiile teologice bilaterale discutate pe scurt în textul adoptat la Chambésy, în anul 1986, sunt următoarele (potrivit ordinei și terminologiei folosite în textul respectiv):

1. Relațiile cu anglicanii;
2. Relațiile cu vechii catolici;
3. Relațiile cu Bisericile Vechi Orientale;
4. Relațiile cu Biserica Romano - Catolică;
5. Relațiile cu luteranii și
6. Relațiile cu reformații.

III.1. Relațiile teologice oficiale dintre Biserica Ortodoxă și Comuniunea Anglicană

Biserica Anglicană a apărut pe parcursul primei jumătăți a secolului al XVI-lea, când în timpul domniei regelui Henric al VIII-lea (1509-1547) Biserica Albionului s-a separat de Biserica Romei. Odată cu expansiunea imperiului britanic, Biserica Anglicană s-a răspândit în întreaga lume, numărând astăzi 54 de Biserici, grupate în 34 de provincii. Din anul 1867, conferințele de la Lambeth, la care participă toți episcopii anglicani și care au loc la 10 ani distanță una de alta, reprezintă forul de manifestare a Comuniunii Anglicane (Stephens et. all, 1899-1910 repr. 1973, Watson, 1961, Mayfield, 1963, Neill, 1965, Lloyd, 1966, Haugaard, 1968, Crowther, 1970, Ollard et al., ed, 1970, Cox, 1982, Maiman, 1985).

Anglicanii au încercat în mai multe rânduri să intre în dialog fie cu unii teologi ortodocși, fie cu una din Bisericile Ortodoxe, încă de la începutul secolului al XVII-lea. Pe la începutul secolului al XX-lea, unii ortodocși, chiar ierarhi, socoteau că unirea dintre ortodocși și anglicani este posibilă, chiar iminentă (***, 1978) . Relația oficială cu anglicanii la nivel mondial, respectiv cu Comuniunea Anglicană, a început în anul 1973, în cadrul căruia s-a decis să nu se adopte declarații la fiecare întrunire, ci numai câte un comunicat cu privire la tema discutată, care apoi erau integrate în declarațiile comune mai ample (Ielciu, 2006). Astfel, între 1973 și 2006 au fost adoptate 3 declarații comune (common statement), și anume:

1. Declarația de la Moscova (1976);
2. Declarația de la Dublin (1984) și
3. Declarația din Cipru (2006).

Prima declarație conține următoarele 7 capitole: 1) Cunoașterea lui Dumnezeu; 2) Inspirația și autoritatea Sf. Scripturi; 3) Scriptură și Tradiție; 4) Autoritatea sinoadelor; 5) Adaosul *Filioque*; 6) Biserica în calitate de comuniune euharistică și 7) Invocarea Sf. Duh în Euharistie (www.anglicancommunion.org/ministry/ecumenical/resources/index.cfm).

În legătură cu această declarație se impun două observații: 1) Abordarea adaosului *Filioque* în Simbolul de credință nico-constantinopolitan și 2) chestiunea eclesiologiei euharistice. În legătură cu *Filioque*, anglicanii s-au arătat dispuși să accepte înlăturarea acestui adaos din Crez, deci cu privire la aspectul formal al acestui adaos, dar nu și afirmația ortodoxă că Duhul Sfânt purcede numai de la Tatăl. De aceea, Comisia Mixtă Anglicano-Ortodoxă a revenit asupra acestui adaos în cea de-a treia declarație. Cât privește eclesiologia euharistică, dezvoltată de unii teologi ruși din exil în frunte cu Nicolae Afanasieff (+1966) și

reflectată în acest dialog, arată că discuțiile respective luau în considerare cele mai recente contribuții din gândirea teologică ortodoxă a secolului al XX-lea.

Declarația de la Dublin conține: 1) O prefață; 2) Taina Bisericii (The Mystery of the Church); 3) Credință în Treime, Rugăciune și sfințenie; 4) Cultul (worship) și Tradiția; 5) un epilog (www.anglicancommunion.org/ministry/ecumenical/resources/index.cfm). Problema cea mai importantă reflectată în această declarație este cea a intercomuniunii, pe care anglicanii o practică, dar care nu este posibilă din punct de vedere ortodox. Teologii ortodocși ai secolului trecut, în frunte cu Părintele Dumitru Stăniloae, au arătat că din punct de vedere ortodox comuniunea euharistică implică mărturisirea prealabilă a aceleiași credințe, pe când intercomuniunea acceptă împărtășania credincioșilor de diferite tradiții, chiar dacă nu mărturisesc aceeași credință. În urma discuțiilor purtate, anglicanii au fost de acord că, chiar dacă practică intercomuniunea, „nu trebuie negat că trebuie căutată o expresie mult mai completă, cum ar fi Comuniune deplină sau uniune organică” (www.anglicancommunion.org/ministry/ecumenical/resources/index.cfm).

Declarația din Cipru, intitulată „Biserica lui Dumnezeu celui în Treime (*The Church of the Triune God*)” (***, 2006) este cea mai dezvoltată din toate declarațiile comune anglicano-ortodoxe și conține următoarele capitole: 1) Treimea și Biserica; 2) Hristos, Duhul Sfânt și Biserica; 3) Hristos, umanitatea și Biserica, partea I; 4) Hristos, umanitatea și Biserica, partea a II-a; 5) Autoritatea în Biserică (Episcopie), episcopul și primatul; 6) Preoția, Hristos și Biserica; 7) Femei și bărbați, slujirile în Biserică; 8) Erezie, schismă și Biserică și 9) Receptare și comuniune. În legătură cu temele tratate în cadrul acestui dialog se înregistrează un grad foarte mare de consens, dar rămân și unele chestiuni deschise, cum ar fi cea a hirotoniei femeilor, care se practică în Biserica Anglicană doar de câteva decenii. Întrunirile care au urmat din 2006 până astăzi au abordat probleme antropologice, fără ca să se ajungă încă la adoptarea unei noi declarații comune.

În textul aprobat de către cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Presinodală, ortodocșii se arată mulțumiți de rezultatele relațiilor cu anglicanii înregistrate până la acel moment, dar observă că, deși s-a hotărât înlăturarea adaosului *Filioque* din Crez de către anglicani, acest lucru nu s-a întâmplat, precum și faptul că în ciuda discuțiilor privind problema hirotoniei femeilor, mai multe Biserici anglicane continuă să practice acest lucru, ceea ce înseamnă că aceștia nu iau în serios relațiile în cauză (***, 2000). La acestea se adaugă faptul că din 1986 până în prezent Bisericile

anglicane au continuat hirotonia femeilor și, cel puțin unele dintre ele, au luat hotărâri în favoarea căsătoriei cuplurilor de homosexuali, precum și accesul persoanelor cu aceste înclinații declarate la rangul de preot și chiar de episcop. Toate aceste atitudini anglicane vor îngreui și mai mult nu atât continuarea relațiilor, cât mai ales receptarea oficială a rezultatelor acestuia de către Bisericele Ortodoxe.

III.2. Relațiile cu Bisericele membre ale Uniunii de la Utrecht, Vechi-Catolice

Aceste biserici minoritare, prezente mai ales în Olanda, Germania, Elveția (unde se numesc creștini catolici), Austria, Polonia și Portugalia, au apărut după Primul Conciliu de la Vatican (1869-1870) și au la bază comuniunii lor „Declarația de la Utrecht” (1889), prin care mărturisesc „vechea credință catolică a Bisericii nedespărțite din primul mileniu creștin” (<http://www.ecumenical-catholic-communion.org/cccpdfAJtrecht.pdf>). Uniunea de la Utrecht este coordonată de către Arhiepiscopul vechi-catolic de la Utrecht, Olanda. Aceste Biserici au intrat încă din deceniul al 9-lea al secolului al XIX-lea în legătură cu ortodocșii și mai apoi au purtat discuții cu diferite grupe de teologi ortodocși, astfel că relația oficială la nivel mondial este socotit de către Prof. Dr. Urs von Arx de la Berna (***,1989.), ca fiind cea de a 5-a fază de discuții dintre cele două familii de Biserici. Relația oficială ortodox - vechi-catolic s-a desfășurat între 1975-1987, după ce vechii catolici au depus, la 21 iunie 1970, o mărturisire de credință la Patriarhia Ecumenică, prin care mărturiseau, printre altele, că resping adaosul *Filioque* din Crez. De altfel, tematica acestui dialog a urmat structura Simbolului de credință niceo - constantin - opolitan, fiind adoptate o serie de texte grupate pe următoarele mari teme:

1) Învățătura despre Dumnezeu: revelația divină și transmiterea ei; canonul Sf. Scripturi; Sfânta Treime;

2) Hristologia: întruparea Cuvântului lui Dumnezeu; unirea ipostatică; Maica Domnului;

3) Ecclesiologia: natura și atributele Bisericii; unitatea Bisericii și bisericile locale; limitele Bisericii; autoritatea Bisericii și în Biserică; indefectibilitatea Bisericii; sinoadele Bisericii; necesitatea succesiunii apostolice; capul Bisericii;

4) Soteriologia: lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos; lucrarea Sf. Duh în Biserică și însușirea sau apropierea mântuirii;

5) Doctrina sacramentală: tainele/sacramentele Bisericii; Botezul, Mirungerea; Euharistia; Pocăința, Maslul; Hirotonia și căsătoria;

6) Eshatologia: Biserica și sfârșitul timpului; viața după moarte; învierea morților și înnoirea pământului și

7) Comuniunea eclesială: condiții și consecințe.

Fiecare din aceste texte se încheie cu o declarație solemnă care subliniază că prin afirmațiile respective este exprimată credința comună a celor două Biserici, textele fiind apoi semnate de către șefii celor două delegații. Să mai remarcăm faptul că deși aceste texte sunt cele mai cuprinzătoare, tinzând să abordeze toate temele mari ale învățaturii celor două Biserici, deși fără o prea mare profunzime teologică, nu întâlnim în acest dialog niciun punct de deosebire, ceea ce ar fi putut duce la concluzia, exprimată de altfel de profesorul von Arx, amintit mai sus, că cele două Biserici ar fi trebuit să treacă, drept urmare a rezultatelor pozitive înregistrate în relația lor, la elaborarea formalităților de unire, sau cel puțin de comuniune euharistică. În realitate, lucrurile sunt mult mai complicate, pentru că între timp vechii catolici au introdus hirotonia femeilor, precum și alte practici, prin care se îndepărtează de presupusul teren comun cu ortodocșii. La acestea se adaugă și faptul că vechii catolici au aprobat toate afirmațiile doctrinare respective împreună cu ortodocșii, fără ca aceste afirmații să aibă vreun impact în viața lor religioasă. De altfel, textul adoptat de către cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Presinodală identifică două dificultăți în calea apropierii dintre ortodocși și vechii catolici, și anume:

1) practicarea intercomuniunii dintre vechii catolici și anglicani, precum și, tendința de a extinde intercomuniunea și cu alte biserici, de exemplu cu Biserica Evanghelică din Germania și

2) dificultățile Bisericilor Vechi-Catolice de a incorpora în viața lor teologică, cum spune textul din 1986, a textelor semnate cu ortodocșii.

La acestea se adaugă practicile amintite, introduse în viața acestor Biserici în ultimii ani, ceea ce face tot mai dificil, dacă nu chiar imposibil, impactul eclesiologic în Bisericile Ortodoxe al acordurilor semnate în cadrul acestui dialog.

III.3. Relațiile dintre Bisericile Ortodoxe și cele Vechi-Orientale

Bisericile Vechi-Orientale reprezintă grupa de Biserici separate de Biserica ortodoxă după cel de al IV-lea Sinod Ecumenic de la Calcedon (451), tocmai prin refuzul lor de a accepta acest sinod, care a fixat învățătura ortodoxă despre Mântuitorul Iisus Hristos ca o singură persoană în două naturi, una divină și alta umană. Credincioșii acestor Biserici care au respins hotărârile de la Calcedon s-au numit până mai de

curând monofiziți, pentru că mărturiseau numai o fire, în înțeles de natură, a Logosului întrupat. Aceste Biserici au supraviețuit până astăzi, majoritatea lor trăind ca minorități printre musulmani. Bisericile Vechi-Orientale sunt:

1. Biserica Siro-iacobită, cu sediul la Damasc, în Siria;
2. Biserica creștinilor copti din Egipt;
3. Biserica Armeană;
4. Biserica Malankara din India și
5. Biserica din Etiopia.

Chiar dacă aceste Biserici sunt despărțite de Biserica Ortodoxă încă din secolul al V-lea, ele păstrează intactă tradiția Bisericii primare, astfel că se aseamănă cel mai mult cu Bisericile Ortodoxe.

Relațiile oficiale dintre aceste două grupe de Biserici a fost pregătit printr-o serie de patru consultații teologice neoficiale la Aarhus, Danemarca (1964); Bristol, Marea Britanie (1967); Geneva (1970) și Addis Abeba, Etiopia (1971), care s-au concentrat toate asupra chestiunilor hristologice, ajungând la concluzia că, în ciuda folosirii unei terminologii diferite sau a accentuării diferite a unor aspecte de credință, cele două familii de Biserici mărturisesc aceeași credință cu privire la Persoana Mântuitorului Iisus Hristos. Succesul celor patru consultații neoficiale a accelerat deschiderea relației oficiale, care s-a desfășurat pe o perioadă foarte scurtă de timp, și anume între 1985-1993, în patru ședințe. Relația oficială s-a concentrat asupra aceleiași teme, confirmând rezultatele consultațiilor neoficiale. La întrunirile oficiale s-a pus însă și problema recunoașterii de către vechii orientali a ultimelor patru sinoade ecumenice, începând cu cel de la Calcedon, ca și aceea a ridicării anatemelor reciproce. În 1993, relația ortodox-vechi orientali nu s-a încheiat, ci s-a întrerupt, continuat fiind prin unele subcomisii, sau conversații între reprezentanți ai celor două grupe de Biserici în vederea clarificării mai multor chestiuni de ordin canonic și liturgic dintre cele două tradiții, fără ca să fi înregistrat un rezultat mai substanțial până în prezent.

III.4. Relațiile dintre Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică

Cele două biserici, care reprezintă una partea orientală și cealaltă partea occidentală a tradiției creștine, au cunoscut perioade de negocieri una cu alta încă înainte de schisma din anul 1054. Mai apoi, din a doua jumătate a secolului al XI-lea până în secolul al XV-lea, mai precis până la sinodul de la Ferrara-Florența (1448-1449), au existat mai mult de o sută

de încercări de refacere a unirii dintre cele două Biserici, fie la nivel oficial, fie la nivel particular, adică acțiuni întreprinse de persoane particulare. Toate aceste tratative din trecut au avut, de cele mai multe ori, un caracter de inegalitate între cei doi parteneri, de cele mai multe ori în defavoarea ortodocșilor aflați sub asuprire ne-creștină. Când în urma celui de al Doilea Conciliu de la Vatican (1962-1965), Biserica Romei a solicitat prin Consiliul Pontifical pentru Unitatea Creștinilor începerea unui dialog cu ortodocșii, aceștia au pus condiția clară ca un eventual dialog să se poarte pe picior de egalitate. După o perioadă de intense pregătiri, relația oficială dintre Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică a început în anul 1980, mai întâi în insula Patmos, ca apoi lucrările propriu-zise să se desfășoare în insula Rodos (29 mai-4 iunie 1980) (***, 2000), când a fost adoptat un text privind metodologia, precum și tematica acestui dialog, în acest text se sublinia să se caute mai ales părțile comune ale învățăturii celor două Biserici. Ortodocșii au solicitat de la început clarificarea chestiunii uniaticismului, cu atât mai mult cu cât din delegația catolică făceau parte și reprezentanți ai Bisericilor Greco-Catolice.

Începând cu cea de a doua întâlnire, desfășurată în anul 1982 la München, Germania, și până în anul 1988, au fost adoptate următoarele declarații comune:

1. Taina Bisericii și a Euharistiei, în lumina tainei Sf. Treimi, în care se dezvoltă foarte mult ideea de taină, apoi cea de comuniune/koinonia s.a.;

2. Credința, tainele și unitatea Bisericii, prin care se subliniază legătura dintre aceste trei noțiuni, punându-se accentul pe lucrarea harului lui Dumnezeu chiar și în actul credinței individului;

3. Tainele inițierii creștine; relația lor cu unitatea Bisericii, în care s-a dezbătut relația dintre Botez și Mirungere, respectiv confirmare;

4. Taina preoției în structura sacramentală a Bisericii; în care se pune problema treptelor ierarhiei și a succesiunii apostolice, fără ca să fie abordată deschis problema primatului papal (***, 2000).

După 1990, când în urma schimbărilor politice din Europa Centrală și de Est, relațiile dintre Bisericile Ortodoxe și cele Greco-Catolice au devenit foarte încordate, relația acesta nu a mai putut urma cursul de până atunci, ci a trebuit să abordeze problema uniaticismului, la cererea expresă a ortodocșilor. Astfel, în 1993 a fost adoptată la Balamand, în Liban, o declarație intitulată: „*Uniatismul. Metodă de unire în trecut și actuala catare a comuniunii depline*”. În acest text, uniaticismul era declarat ca o metodă a trecutului, care nu poate fi folosită ca model de unire a celor două Biserici. Mai mult, în acel document se făcea o serie de recomandări

pentru promovarea relației dintre ortodocși și greco-catolici. Declarația de la Balamand nu a fost adoptată de toate Bisericele Ortodoxe, dar nici de cele Greco-Catolice, de aceea chiar Vaticanul nu i-a acordat o atenție prea mare. Datorită acestor tensiuni, relația s-a amânat din 1993 până în anul 2000, când s-a organizat o întrunire a Comisiei Mixte de dialog la Baltimore, în USA, cu scopul de a discuta tema: *„Implicațiile eclesiastice și canonice ale Uniatismului”* (http://www.pro.urbe.it/dia-int/o-rv/e_o-rv-info.html), fără însă să se poate ajunge la un acord, publicându-se doar un comunicat de presă în termeni foarte generali (***, 2000)).

A urmat o altă pauză de 6 ani, până la întrunirea de la Belgrad (septembrie 2006), unde s-a discutat tema: *„Consecințele canonice și eclesiologice ale naturii sacramentale a Bisericii. Comuniune eclesială, conciliaritate și autoritate în Biserică la cele trei niveluri ale vieții bisericești: local, regional și universal”*, fără ca să ajungă la adoptarea unei declarații comune în legătură cu această temă. În octombrie 2007, la Ravenna, Italia, Comisia Mixtă a adoptat un raport comun, cu privire la tema: *„Consecințele eclesiologice și canonice ale naturii sacramentale a Bisericii. Conciliaritatea și sinodalitatea Bisericii”*, care a fost considerat, mai ales de către catolici, ca un pas important pe calea spre clarificarea chestiunii primatului papal. În sfârșit, ultima întrunire a Comisie mixte de dialog ortodox-ro-mano-catolic s-a desfășurat în luna septembrie 2010 la Viena, Austria, și a discutat textul elaborat de subcomisia pregătitoare, propus încă de la Ravenna și intitulat: *„Jiulul episcopului Romei în comuniunea Bisericii din primul mileniu”*. Textul a fost în final socotit ca insuficient și a fost trimis subcomisiei în cauză spre a fi revizuit.

Cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Presinodală a avut prilejul să aprecieze primele două declarații ale acestui dialog, pe care îl aprecia ca foarte important, dar pe care îl socotea blocat de problemele legate de prozelitismul catolic printre ortodocși, ca și de problema uniaticismului. Precizările din 1986 s-au dovedit profetice, căci, așa după cum am văzut, după 1990, relația ortodox-catolic a intrat într-o fază de mari dificultăți, din care se pare că nu poate să iasă chiar așa de ușor. Este regretabil faptul că acest dialog s-a confruntat cu atâtea dificultăți, cu atât mai mult cu cât în declarațiile adoptate pe parcursul primului său deceniu de existență, relația acesta a fost cel mai complex și mai profund din punct de vedere teologic. Pe de altă parte, reflecțiile teologice prezentate în aceste texte demonstrează pe deplin că teologia romano-catolică a depășit stagnarea ei scolastică.

III.5. Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu Federația Luterană Mondială

Federația Luterană Mondială (FLM), cu sediul la Geneva, a fost înființată în anul 1947 la Lund, Suedia, și numără, în prezent 145 de biserici din 79 de țări (<http://www.lutheranworld.org/lmf/index.php/who-we-are>). Relația teologică oficială dintre ortodocși și luterani la nivel mondial trebuie privit în contextul mai larg al relațiilor dintre cele două tradiții teologice, care au intrat în contact chiar din secolul Reformei, mai întâi din inițiativa lui Philip Melancton (1497-1560), colaboratorul cel mai important al lui Martin Luther (1483-1546), de a trimite *Confessio Augustana* la Constantinopol în traducere greacă, iar mai apoi prin cunoscuta corespondență dintre teologii luterani de la Tübingen și Patriarhul Ecumenic Eremia al II-lea (între 1573-1581) (***,1999). Relațiile dintre ortodocși și luterani au luat însă adeseori, încă din secolul al XVI-lea, forme de tensiune datorate, mai ales, încercării protestanților de a-i atrage pe ortodocși la învățătura lor, folosindu-se de mijloace culturale, politice și, nu în ultimul rând, economice. În epoca modernă relațiile dintre ortodocși și luterani s-au îmbunătățit în special a prin întâlnirea dintre cele două grupe de biserici în cadrul Mișcării Ecumenice.

Una din problemele cu care s-a confruntat încă de la început acest dialog a fost faptul că FLM nu este o biserică, ci o federație de biserici, care nici nu sunt a toate luterane, unele fiind unite, adică luterane și reformatate în același timp. În afară de relația cu Bisericile Ortodoxe, FLM este angajată încă în alte 6 relații bilaterale la nivel mondial și anume cu următoarele biserici: anglicană, metodista, reformată, romano-catolică, precum și cu baptiștii și cu adventiștii de ziua a șaptea (www.lutheranworld.org).

Membrii delegației luterane la întrunirile de dialog cu ortodocșii sunt numiți ca de către Federație și nu de către propriile lor biserici, ceea ce înseamnă că Bisericile Ortodoxe sunt numai în mod mijlocit în dialog cu bisericile luterane.

Pentru prima sa întrunire de dialog (1981), Comisia Mixtă Ortodoxo-Luterană și-a propus să abordeze o temă teologică principală, și anume: *Participarea la taina Bisericii*, dar s-a constatat foarte repede că cele două părți nu erau de acord 3 asupra unei serii întregi de aspecte metodologice, în primul rând de ordin hermeneutic. De aceea, Comisia Mixtă a hotărât să procedeze mai întâi la clarificarea unei g' baze comune, abordând astfel, pe parcursul mai multor întruniri, ceea ce teologul francez André Birmelé numea o serie de „chestiuni de teologie fundamentală” (***, 1995). Primele teme discutate în cadrul acestui dialog, în legătură cu

care s-a ajuns la câte o declarație finală comună, au fost: 1) *Revelația divină* (1985); 2) *Scriptură și Tradiție* (1987) și 3) *Canonul și inspirația Sfintei Scripturi* (1989) (***,1992).

Prima declarație comună, și anume cea despre *Revelația divină*, este foarte scurtă (doar 6 paragrafe) și e redactată într-o formă de mărturisire comună, fără precizarea unor eventuale diferențe între cele două tradiții teologice angajate în dialog, deși în paragraful 5 se afirmă că „revelația divină este păstrată vie prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție”. Cele două căi de transmitere a revelației dumnezeiești, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, sunt puse aici pe același plan, ceea ce nu este ușor de admis din punct de vedere protestant. Poate tocmai de aceea, cea de a doua temă discutată în acest dialog a fost *Scriptura și Tradiția*, iară niciun calificativ. Pentru a sublinia importanța Sfintei Tradiții, delegații ortodocși au ținut ca în fiecare declarație comună adoptată până în prezent să fie folosit cel puțin câte un citat din Sfinții Părinți.

Declarația *Scriptură și Tradiție* este dublă ca lungime față de cea despre Revelație (12 paragrafe) și abordează una din temele clasice de diferență între cele două tradiții teologice (Staikos, 1998). Totuși, Comisia Mixtă s-a străduit să formuleze în acest text doar ceea ce pot accepta împreună cele două Biserici. Punctul central al acordului constă în sublinierea acțiunii Sfântului Duh, cel care ține tradiția vie și asigură adevărata interpretare a Scripturii în cadrul Bisericii. În rest, nu se face nici o referință la Tradiția apostolică, cea care leagă de la început Scriptura de Tradiție, așa cum s-a subliniat în relația teologică bilaterală dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (***, 1982).

În sfârșit, cel de al 3-lea text din prima grupă de declarații comune ale relației ortodoxo-luteran, *Canonul și inspirația Sfintei Scripturi*, este cel mai lung (19 paragrafe). În această declarație comună sunt formulate o serie întreagă de afirmații valoroase din punct de vedere teologic, cu privire la inspirația dumnezeiască, lucrare prin excelență a Sfântului Duh, apoi cu privire la formarea canonului Vechiului și al Noului Testament etc. În ultimul paragraf este precizată, cu ceva mai mult curaj, o deosebire dintre ortodocși și luterani, cu privire la inspirația Sfântului Duh asupra Sfinților Părinți ai Bisericii în lucrarea lor de formulare a deciziilor sinoadelor ecumenice. Tocmai de aceea, la întrunirea din 1989, când s-a încheiat tratarea temelor introductive, s-a recomandat ca următoarea temă să fie *Autoritatea Bisericii și autoritatea în Biserică*. Teologul finlandez Risto Saarinen care a publicat cea mai substanțială sinteză asupra relațiilor dintre ortodocși și luterani la toate nivelurile, apreciază că textele din 1987 și 1989 au la bază câteva idei dogmatice, care nu au mai fost folosite niciodată înainte

într-un dialog ortodox-luteran. Este vorba de o teologie a experienței mistice și a preamăririi (a theology of mystical experience and glorification), (Saarinen, 1997) care subliniază valoarea acestor texte în contextul general al relațiilor ecumenice din ultimele decenii.

Cea de a 6-a întrunire a Comisiei Mixte (Moscova, 1991) a fost încă o dată dedicată problemelor de metodologie cu privire specială la temele ce urmau să fie discutate, astfel că această întrunire nu a adoptat o declarație comună, ci numai un comunicat final, întrucât au apărut unele nelămuriri cu privire la autoritatea sinoadelor ecumenice în concepția luterană. Pe aceste considerente s-a propus ca tema despre autoritatea Bisericii să fie adâncită prin trei subteme, și anume: 1) *Sinoadele Ecumenice și autoritatea în Biserică și a Bisericii* (1993); 2) *învățătura despre mântuire în hotărârile Sinoadelor ecumenice* (1995) și 3) *Mântuirea: har, justificare (îndreptare) și sinergie*. Această grupă de texte comune adoptă mai întâi o ușoară schimbare a metodologiei. În prezentarea declarațiilor comune la subtemele respective este adoptată, în fond, metodologia de: consens, convergență și puncte rămase deschise, metodologie promovată în acei ani mai ales de către FLM.

În sfârșit, cea de a treia grupă de subteme se constituie în jurul temei adoptate în 1998 la Sigtuna, și anume *Taina Bisericii*, care până în prezent a fost aprofundată tot prin trei subteme: 1) *Taina Bisericii: Cuvânt și Taine în viața Bisericii* (2000); 2) *Taina Bisericii: Tainele ca mijloace ale mântuirii* (2002) și 3) *Taina Bisericii: C. Botezul și Mirungerea ca taine ale inițierii în Biserică* (Durau, România, 2004).

Declarația comună în legătură cu prima subtemă abordează Sfintele Taine în raportul lor cu *Taina Bisericii*. Raportul dintre Sfintele Taine (Sacramente - Mystiria) și cuvânt, temă foarte importantă pentru teologia luterană, este privit, în acest text final, în relație cu *Taina Bisericii*, ceea ce a dat prilejul unor considerații comune foarte profunde. Atât în cuvânt, ca propovăduire a Cuvântului lui Dumnezeu, cât și în Sfintele Taine, principiul operator este Harul divin. între aceste două acțiuni ale Harului este un raport de reciprocitate, căci ambele decurg din natura hristocentrică a Bisericii. O altă afirmație comună în subtema despre *Cuvânt și Taine* este aceea că administrarea Sfintelor Taine nu se poate face decât de către preoți (adică de către persoane mandatate în mod special pentru această lucrare -n.n V.I.) în cadrul Bisericii. Elementele văzute ale Tainelor, ca apa, pâinea, vinul etc. devin, prin acțiunea harului în Biserică, elemente concrete și neschimbătoare ale acțiunii Sfintei Treimi pentru mântuirea oamenilor.

Declarația finală cu privire la subtema „*Taina Bisericii: Botezul și Mirungerea ca taine ale inițierii în Biserică*” cuprinde trei paragrafe introductive și 11 paragrafe cu privire la tema discutată (***, 2004). Ca o noutate în metodologia folosită la această întrunire este de menționat faptul că, pe lângă discursul dogmatic, au fost luate în considerare aici și apoi citate în declarația finală textele liturgice legate de cele două taine în discuție. Acest fapt a lărgit orizontul de dezbatere, oferind noi amănunte cu privire la modul în care tradițiile celor două familii de Biserici mărturisesc prin credință și practică prin cult tainele mântuirii în Hristos.

Comisia Mixtă de Dialog Ortodox-Luteran a mai discutat thema: *Taina Bisericii: D. Sfânta Euharistie în viața Bisericii* (Ioniță, 2004) (Bratislava, 2006), precum și „*Sf. Euharistie în viața Bisericii. Pregătirea, dimensiunea socială și ecologică*” (2008, Cipru). Atunci când Comisia Mixtă va considera că a discutat toate aspectele legate de tema centrală pe care o discută în prezent, și anume *Taina Bisericii*, rezultatele acestui dialog vor fi supuse Bisericilor respective spre receptare. Succesul acestui dialog va depinde de modul în care atât Bisericile luterane cât și cele Ortodoxe vor recepta rezultatele relațiilor, apreciind în ce măsură cele două grupe de Biserici s-au apropiat efectiv una de alta.

Cu referire la prima fază a acestui dialog, cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Preconciliară a constatat că acest dialog a început cu bine și a exprimat speranța că în cadrul acestuia atât aspectele academice, cât și cele bisericești vor fi luate în aceeași măsură în considerare (Basdekis, 2001). Din această recomandare presupunem că întrunirea de la Chambesy a fost îngrijorată ca nu cumva relația în cauză să se transforme în simple conversații academice, ci să aibă în vedere faptul că este vorba de un dialog între două Biserici, respectiv două familii de biserici. În sfârșit, se cuvine subliniat faptul că în cadrul acestui dialog s-a înregistrat o serie de puncte comune cu privire la temele discutate, dar și unele chestiuni deschise, care țin în suspensie punctele comune.

III.6. Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu reformații sau, mai precis, cu Alianța Mondială a Bisericilor Reformate

Această alianță a luat ființă în anul 1875, iar în iunie 2010 s-a unit cu Consiliul Reformat Ecumenic, devenind astfel *Comuniunea Mondială a Bisericilor Reformate* (<http://werc.ch/>), care include majoritatea bisericilor calviniste din întreaga lume. Relațiile ortodoxe - reformate oficial (***, 1993), pregătit printr-o serie de consultații dintre cele două familii de biserici, a început în anul 1988 și a urmat în mare parte schema Simbolului

de credință. Astfel, declarațiile comune adoptate au abordat următoarele teme:

- 1) Sf. Treime;
- 2) Hristologia;
- 3) Identitatea și unitatea Bisericii (sumar al discuțiilor);
- 4) Biserica în calitate de trup al lui Hristos (declarație revăzută);
- 5) Calitatea de membru și încorporarea în trupul lui Hristos;
- 6) Sfințenia Bisericii (the Holiness of the Church), adoptată în anul 2003, la Sibiu;
- 7) Catolicitatea și Misiunea Bisericii (***, 2007);
- 8) Eshatologia: a doua venire, învierea morților și judecata de pe urmă, care încă nu a fost adoptată ca declarație comună.

În legătură cu aceste teme s-au înregistrat foarte multe puncte de consens, cu atât mai mult cu cât acest dialog a evitat temele prea sensibile, cum ar fi succesiunea apostolică sau taina preoției. Referitor la tema Eshatologiei, discutată la Voios, Grecia, se subliniază că, în legătură cu situația celor care mor înainte de ziua finală (the state of those who die before the final day), „Biserica Ortodoxă crede că după moarte și înainte de judecata finală, este încă posibil să se facă rugăciuni pentru mântuirea lor, pe când tradiția reformată nu cunoaște această practică. Cu toate acestea, speranța în mântuirea semenilor noștri este și trebuie să fie prezentă în inimile tuturor creștinilor”. Întrucât acest dialog a început după cea de a 3-a Conferință Panortodoxă Presinodală, aceasta a recomandat călduros începerea relațiilor, care era atunci în pregătire și și-a exprimat temerea că prozelitismul practicat de unele biserici reformate, precum și practica hirotoniei femeilor în sânul acestor biserici, ar putea reduce credibilitatea relațiilor în cauză.

IV. Receptarea rezultatelor acestor relații în cadrul bisericilor ortodoxe

Ideea de receptare a hotărârilor luate de diferitele Biserici la nivel ecumenic a fost foarte intens discutată mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea. În contextul acelor dezbateri, teologii ortodocși au sugerat că cel mai important punct de referință pentru abordarea temei privind această receptare este modul cum Biserica a receptat hotărârile Sinoadelor Ecumenice, care s-au bucurat de autoritate numai începând din momentul în care au fost *receptate* și considerate de către Biserică drept ecumenice, adică normative pentru întreaga Biserică. Receptarea hotărârilor Sinoadelor Ecumenice a fost, uneori, un proces foarte

complicat și anevoios, chiar dacă acesta s-a bucurat uneori de sprijinul împăraților bizantini. Când însă procesul de receptare s-a împlinit, atunci hotărârile respective au devenit normative pentru întreaga Biserică și, ca atare, au fost asimilate în învățătura și cultul Bisericii.

În legătură cu receptarea oricăror hotărâri, chiar luate de un Sinod Ecumenic, Părintele Prof. Liviu Stan a subliniat că Biserica le recentează - în sensul de mai sus - numai atunci când ea recunoaște în acele hotărâri „cuvântul lui Dumnezeu”, respectiv, când ea recunoaște în acele hotărâri propria ei învățătură, pe care a primit-o de la Mântuitorul Iisus Hristos prin Sfinții Apostoli și pe care a păstrat-o neștirbită. Deci, adevărata receptare de către Biserica Ortodoxă a unor adevăruri cu conținut dogmatic, care ating învățătura Bisericii, nu se poate face decât numai atunci când hotărârile respective corespund în întregime cu învățătura Bisericii, pe care însă hotărârile respective o pot explica și aprofunda, dar ale cărei limite nu le pot depăși. Criteriile de receptare aplicate de către Biserica cu privire la hotărârile Sinoadelor Ecumenice au fost aceleași cu cele aplicate la stabilirea canonului Sfintei Scripturi, ca și la receptarea textelor liturgice, care au toate caracter normativ în Biserica Ortodoxă. De aceea, în momentul în care Biserica Ortodoxă ar recurge la receptarea unor hotărâri cu caracter doctrinar, chiar și în timpurile moderne, ea va aplica aceleași criterii pentru receptare, chiar dacă rezultatele relațiilor acestei Biserici cu alte biserici creștine, respectiv declarațiile comune adoptate de către reprezentanții ortodocși în cadrul acestor relații, nu au același caracter ca și hotărârile Sinoadelor Ecumenice.

Declarațiile comune semnate de reprezentanții ortodocși împreună cu reprezentanții altor biserici în cadrul relațiilor prezentate mai sus au fost prezentate autorităților Bisericilor Ortodoxe angajate în dialog, la nivelul cel mai înalt, iar Sfintele Sinoade ale acestor Biserici au luat cunoștință de acele rezultate, uneori le-au corectat și eventual au recomandat continuarea relațiilor în cauză, dar nu au receptat acele hotărâri și nici nu puteau să le recepteze, căci Biserica nu putea recunoaște în acele hotărâri învățătura sa în integritatea ei, hotărârile respective fiind incomplete, chiar dacă ele nu conțin idei eretice în sine. Cu alte cuvinte, o receptare la nivel eclesial a rezultatelor relațiilor teologice ale Bisericilor Ortodoxe cu alte biserici nu poate avea loc, pentru simplul motiv că acele rezultate sunt numai parțiale, ele conțin multe întrebări deschise și nu reprezintă punctul de vedere complet al Bisericii Ortodoxe în legătură cu temele dezbătute, deci ca atare stau în contradicție cu învățătura Bisericii. Cum rezultatele relațiilor Bisericii Ortodoxe cu alte biserici din lume nu pot fi receptate în sens propriu, ele nici nu pot avea niciun impact,

respectiv nicio influență asupra relațiilor Bisericii Ortodoxe cu celelalte biserici în sens eclesiolgic.

V. Sfântul și marele sinod al bisericilor ortodoxe din Creta - Grecia, 16 – 26 iunie 2016, expresie a diplomației ecleziale la cel mai înalt nivel

Unul dintre cele mai importante evenimente bisericești recente a fost convocarea, în insula Creta - Grecia, în perioada 16-26 iunie 2016, a Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe.

Acest eveniment a fost un prilej de întâlnire și comuniune a episcopilor delegați din zece Biserici Ortodoxe Autocefale, pentru ca, împreună, să confirme conștiința de sine a Bisericii lui Hristos celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. *Sfântul și Marele Sinod din Creta nu a formulat dogme sau canoane noi și nu a adus modificări în viața liturgică. Ierarhii participanți la Sinod s-au aplecat asupra unor teme de actualitate și au căutat soluții la problemele pe care le întâmpină omul contemporan.*

Astfel, pentru a sublinia importanța evenimentului respectiv în viața Bisericii Ortodoxe, în Cuvântul sesiunii inaugurale a Sfântului și Marelui Sinod, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a spus: „*Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe este, în același timp, un eveniment rar și începutul unei normalități, deoarece sinodalitatea este o regulă canonică a vieții Bisericii locale, pentru a exprima unitatea credinței ortodoxe, a vieții sacramentale și a disciplinei canonice a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Dacă sinodalitatea este o normă canonică la nivel local, ea trebuie să fie o normă și la nivel panortodox sau universal. Sinodalitatea se împlinește în concelebrarea sacramentală a Sfintei Euharistii, pentru a exprima simultan unitatea de credință ortodoxă și însăși taina comuniunii Bisericii cu Domnul Iisus Hristos, Capul Bisericii. Autocefalia Bisericii Ortodoxe exprimă libertatea lor administrativă și pastorală, în timp ce concelebrarea euharistică panortodoxă și sinodalitatea panortodoxă exprimă unitatea întregii Ortodoxii*”.

Documentul relațiile bisericii ortodoxe cu ansamblul lumii creștine – principalele teme și dezbateri

Documentul adoptat de Sfântul și Marele Sinod este în cea mai mare parte o preluare mai riguroasă, în activia mărturisirii ortodoxe, a conținutului celor două documente adoptate de Conferința Panortodoxă Presinodală din 1986: „*Biserica Ortodoxă și Mișcarea Ecumenică*” și „*Relații ale Bisericii Ortodoxe cu lumea creștină*”, publicate în limba română imediat după adoptare.

Documentul presinodal „*Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*” a fost elaborat în forma prezentată Sfântului și Marelui Sinod la Conferința Panortodoxă Presinodală din 12 octombrie 2015, de la Chambesey, Geneva, Elveția. Din cele 24 de articole finale doar 5 articole sunt total diferite de textul din 1986.

El a fost discutat și reevaluat în cadrul Sfântului și Marelui Sinod, în zilele de 23, 24 și 25 iunie 2016.

Tema principală a documentului privește *relațiile cu cei care s-au separat de Biserica Ortodoxă*.

Având în vedere faptul că textul a fost constituit din elemente formulate în perioade diferite, este importantă lecturarea sa din perspectiva pe care o dă Enciclica Sfântului și Marelui Sinod, care exprimă poziția părinților sinodali față de temele conținute de documentele adoptate.

La secțiunea care privește raportarea Bisericii Ortodoxe la dialog, (20) Enciclica precizează următoarele:

Biserica manifestă sensibilitate față de cei care au întrerupt comuniunea cu ea și interes față de cei care nu înțeleg glasul ei. Conștientă că ea reprezintă prezența vie a lui Hristos în lume, Biserica transformă iconomia dumnezeiască în fapte concrete, prin toate mijloacele disponibile, pentru a oferi o mărturie vrednică de crezare a adevărului, în rigoarea (acriția) credinței apostolice.

În acest spirit al înțelegerii datoriei de a mărturisi și de a oferi, Biserica Ortodoxă a atribuit întotdeauna o importanță majoră dialogului, în special cu creștinii eterodocși. Prin intermediul acestui dialog, restul lumii creștine cunoaște mai bine Ortodoxia și autenticitatea tradiției ei. De asemenea, cunoaște că Biserica Ortodoxă nu a acceptat niciodată minimalismul teologic și nici nu a permis contestarea tradiției dogmatice și a etosului ei evanghelic.

Dialogurile intercreștine funcționează ca o oportunitate pentru Ortodoxie de a-și prezenta respectul față de învățătura Părinților și de a oferi o mărturie vrednică de crezare a tradiției autentice a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică.

Dialogurile multilaterale purtate de Biserica Ortodoxă nu au însemnat, nu înseamnă și nici nu vor însemna niciodată un compromis în materie de credință. Aceste dialoguri sunt o mărturie despre Ortodoxie. întemeiată pe mesajul evanghelic „veniți și vedeți” (Ioan 1, 46) că „Dumnezeu este iubire” (1 Ioan 4, 8).

Documentul care face obiectul prezentării noastre abordează și clarifică aspecte complexe ale acestor relații cum sunt: fundamentele și caracteristicile dialogului intercreștin, cadrele în care se realizează participarea la dialog și în special la dialogurile bilaterale și la Consiliul Mondial al Bisericilor.

Biserica Ortodoxă este *Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică* (§1). Unitatea Ei se bazează pe întemeierea de către Domnul nostru Iisus Hristos și pe comuniunea în Sfânta Treime și în Sfintele Taine (§2).

Biserica este instituită pentru mântuirea oamenilor și reprezintă Trupul tainic al lui Hristos. Ea are misiunea și datoria să transmită și să propovăduiască întregul adevăr cuprins în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ceea ce conferă Bisericii caracterul ei universal (§2).

În paragraful 6 se arată că „Biserica Ortodoxă acceptă denumirea istorică a altor biserici și confesiuni creștine eterodoxe”. Acest pasaj este o preluare în spiritul rigorii ortodoxe a formulării Conferinței Panortodoxe Presinodale din 1986 care la propunerea Teologului Theodoros Zisis, pe atunci membru al delegației Patriarhiei ecumenice, era formulat astfel: Biserica Ortodoxă: „recunoaște existența de fapt a tuturor Bisericilor și confesiunilor creștine”.

Folosirea termenului de biserică în acest document se înscrie în sensul exprimărilor asumate de Biserica Ortodoxă în toate perioadele istorice și în cel folosit de teologii ortodocși, inclusiv de cei care acum îl contestă.

Așa cum a arătat raportul prezentat în plenul Sinodului de Preafericitul Părinte Teofil, Patriarhul Ierusalimului în baza analizei canonistului Theodoros Yancou, *folosirea termenului de biserică cu privire la alte confesiuni creștine se datorează faptului că acest termen este la bază un termen tehnic (terminus technicus)*.

Documentul sinodal subliniază în mod concis faptul că Biserica Ortodoxă *nu acceptă nicidecum ideea egalității confesiunilor și în niciun caz nu poate concepe unitatea Bisericii ca pe un compromis inter confesional*. (§18).

Dialogul cu cei care s-au îndepărtat de adevărul de credință al Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică, este un alt aspect abordat.

Biserica Ortodoxă, care se roagă neîncetat „pentru unirea tuturor”, a cultivat întotdeauna dialogul cu cei care s-au separat de ea, cu cei de aproape și cu cei de departe, a condus chiar cercetarea contemporană a căilor și a mijloacelor de restaurare a unității celor care cred în Hristos și a participat la Mișcarea Ecumenică încă de la apariția acesteia, contribuind la formarea și la dezvoltarea ei ulterioară. (§4).

Așa cum arată un comunicat recent al Biroului de Presă al Patriarhiei Române, poate exista un dialog *de ordin social-filantropic sau cultural cu alți creștini, mai ales în țări în care creștinii ortodocși sunt minoritari. În prezent, există în Europa Occidentală peste 700 de parohii ortodoxe românești dintre care 670, pentru că nu dețin propriile lor biserici, se roagă în lăcașuri de cult închiriate sau împrumutate de la creștinii catolici, anglicani sau protestanți, fără ca acești români să-și piardă credința lor ortodoxă.*

Patriarhul României, la întoarcerea din Creta a explicat că dialogul cu celelalte confesiuni reprezintă o mărturie dinamică a adevărului și presupune responsabilitate.

Dialogul cu alte entități creștine se face mai întâi pentru a mărturisi credința noastră ortodoxă și modul de înțelegere apostolic și patristic al Bisericii, pentru a contribui la apropierea dintre creștini, prin această scoatere în evidență a valorilor eterne ale Ortodoxiei, a spus Preafericirea Sa.

Ortodoxia nu este izolare, ci este Biserica lui Hristos - comuniune peste veacuri - și se adresează tuturor popoarelor, a adăugat Patriarhul Daniel.

Documentul sinodal pe care îl prezentăm arată că Dialogurile teologice bilaterale actuale ale Bisericii Ortodoxe și participarea sa la Mișcarea Ecumenică se sprijină pe însăși conștiința Ortodoxiei și pe spiritul ei ecumenic, cu scopul de a cânta, pe baza credinței și a tradiției Bisericii primare a celor șapte Sinoade Ecumenice, unitatea tuturor creștinilor. (§5).

În cadrul dezbaterilor întâi stătătorul Bisericii noastre a insistat asupra menționării faptului că creștinii aparținând altor confesiuni cu care ortodocșii se află în dialog sunt credincioși care s-au separat de Biserica Ortodoxă sau creștin eterodocși, iar unitatea, mai precis comuniunea cu acești creștini, se poate face doar în credința Bisericii celei Una, Sfântă. Sobornicească și Apostolică.

Propunerea Preafericitului Părinte Daniel, prin formularea „căutarea unității tuturor creștinilor” (în loc de „unitatea creștină”), a fost acceptată de plenul Sinodului.

Paragraful 6 amintit deja mai sus arată că Biserica Ortodoxă crede că relațiile cu bisericile și confesiunile creștine trebuie să se sprijine pe clarificarea, cât mai repede și cât mai obiectiv posibil, a întregii lor eclesiologii și, în special, a învățăturii lor generale despre Taine, har, preoție și succesiune apostolică.

*Sinodul din Creta a subliniat criza profundă prin care trece Mișcarea Ecumenică, dar a recomandat **înțelegerea reciprocă și cooperarea** „pentru a nu pune piedică Evangheliei lui Hristos” (1 Corinteni 9, 12) (§7).*

Totodată, documentul arată că refacerea unității creștinilor nu este doar o lucrare omenească:

În relațiile sale cu ansamblul lumii creștine. Biserica Ortodoxă nu se sprijină numai pe puterile omenești ale celor care poartă dialogurile, ci mai ales pe călăuzirea Sfântului Duh în harul Domnului, Care S-a rugat ca „toți să fie una” (Ioan 17, 21) (§8).

Biserica Ortodoxă Română a introdus la paragraful 9 un amendament care impune o evaluare la nivel panortodox a dialogului ecumenic. Această evaluare are menirea de a confirma sau infirma utilitatea prezenței în dialog.

Documentul redă mai multe reglementări cu privire la participarea Bisericilor Ortodoxe locale la *Consiliul Mondial al bisericilor* (CMB), dar și la alte organisme care lucrează la refacerea unității creștinilor (§16):

- Conferința bisericilor europene;
- Consiliul ecumenic al bisericilor din Orientul Mijlociu;
- Consiliul panafrican al bisericilor.

Documentul subliniază că entitatea numită Consiliul Mondial al Bisericilor *nu este și în nici un caz nu trebuie să devină o „supra-biserică”, citând din Declarația de la Toronto: Scopul Consiliului Mondial al bisericilor nu este acela de a negocia unirea între biserici - lucru ce-l pot face numai bisericile însele din proprie inițiativă - ci să realizeze un contact viu între biserici* (§19).

Menționarea Declarației de la Toronto nu este altceva decât o subliniere a faptului că însăși documentele interne ale CMB oferă Bisericii Ortodoxe garanția unui dialog în care Biserica Ortodoxă își poate mărturisi fără compromis credința. În niciun caz această menționare nu implică o ratificare a documentelor CMB.

Textul atrage atenția și asupra dezbinărilor venite din interiorul Bisericii Ortodoxe, amintind că ***păstrarea credinței ortodoxe autentice este asigurată numai prin sistemul sinodal***.

Biserica Ortodoxă condamnă orice tentativă de dezbinare a unității Bisericii, din partea unor persoane individuale sau a unor grupuri, sub pretextul păstrării sau a unei presupuse apărări a Ortodoxiei autentice (§22).

În ceea ce privește Mișcarea Ecumenică, Sinodul din Creta afirmă clar că aceasta presupune responsabilitate și dialog excluzând orice act de prozelitism, uniație sau altă acțiune de antagonism confesional provocator (§23). Această mișcare nu presupune compromis în materie de credință și nu trebuie înțeleasă drept ecumenism iresponsabil sau sincretism religios.

Patriarhul României a spus în repetate rânduri că suntem datori să mărturisim *dreapta credință nu cu ură confesională, ci cu smerenie și iubire creștină*.

Ca răspuns la unele manifestări și atitudini negative privitoare la Sfântul și Marele Sinod, în comunicatul intitulat *Să păstrăm pacea și unitatea Bisericii*, Patriarhia Română îndeamnă la comuniune și responsabilitate. *Creștinul ortodox lucid și realist, așa cum arată același comunicat, poate rămâne fidel Ortodoxiei și atunci când se află în dialog și cooperare cu alți creștini fără a fi fanatic, arogant sau agresiv*.

Sinodul din Creta nu a formulat dogme noi, ci a mărturisit că Biserica Ortodoxă este Biserica Una, Sfânta, Sobornicească și Apostolică a lui Hristos, iar bisericile sau confesiunile eterodoxe (neortodoxe) s-au despărțit de Ortodoxie pentru că s-au îndepărtat de la credința ortodoxă care este baza unității Bisericii.

Este foarte important de menționat, după cum a spus Patriarhul Daniel la revenirea în țară după Sinodul din Creta, că *românii ortodocși au fost activi în toate comitetele de lucru ale sinodului, dar și în lucrările ședințelor plenare. Din partea Bisericii noastre, nu numai Patriarhul, ci și alți ierarhi au luat cuvântul și au făcut propuneri.*

Patriarhul a caracterizat atmosfera în care s-au desfășurat lucrările sinodale ca fiind una *de bucurie frățească și de coresponsabilitate.*

Documentul oficial

1. Biserica Ortodoxă, fiind Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, crede cu tărie, în conștiința ei eclesială profundă, că ocupă un loc central în promovarea unității creștine în lumea contemporană.

2. Biserica Ortodoxă își fundamentează unitatea pe faptul întemeierii sale de către Domnul nostru Iisus Hristos și pe comuniunea în Sfânta Treime și în Sfintele Taine. Această unitate se exprimă prin succesiunea apostolică și prin tradiția patristică și este trăită până astăzi în sânul ei. Biserica Ortodoxă are misiunea și datoria să transmită și să propovăduiască întregul adevăr cuprins în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ceea ce conferă Bisericii caracterul ei universal.

3. Responsabilitatea Bisericii Ortodoxe pentru unitate, precum și misiunea ei universală au fost exprimate de Sinoadele Ecumenice. Acestea au subliniat, în special, legătura indisolubilă care există între dreapta credință și comuniunea sacramentală.

4. Biserica Ortodoxă, care se roagă neîncetat „*pentru unirea tuturor*”, a cultivat întotdeauna relații cu cei care s-au separat de ea, cu cei de aproape și cu cei de departe, a condus chiar cercetarea contemporană a căilor și a mijloacelor de restaurare a unității celor care cred în Hristos și a participat la Mișcarea Ecumenică încă de la apariția acesteia, contribuind la formarea și la dezvoltarea ei ulterioară. De altfel, datorită spiritului ecumenic și filantropic care o caracterizează, cerând după porunca divină, „*ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*” (1 Timotei 2, 4), Biserica Ortodoxă s-a străduit întotdeauna pentru refacerea unității creștine.

Astfel, participarea ortodoxă la mișcarea pentru restaurarea unității cu ceilalți creștini în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească nu este deloc împotriva naturii și istoriei Bisericii Ortodoxe, ci constituie expresia constantă a credinței și a tradiției apostolice în condiții istorice noi.

5. Relațiile teologice bilaterale actuale ale Bisericii Ortodoxe și participarea sa la Mișcarea Ecumenică se sprijină pe însăși conștiința Ortodoxiei și pe spiritul ei ecumenic, cu scopul de a căuta, pe baza credinței și a tradiției Bisericii primare a celor șapte Sinoade Ecumenice, unitatea pierdută a creștinilor.

6. Potrivit naturii ontologice a Bisericii, unitatea sa nu poate fi tulburată. Biserica Ortodoxă acceptă denumirea istorică a altor biserici și confesiuni creștine eterodoxe, Iară a fi în comuniune cu ele, dar crede că relațiile ei cu acestea trebuie să se sprijine pe clarificarea, cât mai repede și cât mai obiectiv posibil, a întregii lor eclesiologii și, în special, a învățăturii lor generale despre Taine, har, preoție și succesiune apostolică. Astfel, ea are o abordare favorabilă, atât din motive teologice, cât și pastorale, față de relațiile teologice la nivel bilateral și multilateral cu ceilalți creștini și de o manieră mai generală, față de participarea la Mișcarea Ecumenică contemporană, având convingerea că pe calea dialogului ea aduce o mărturie dinamică a plenitudinii adevărului în Hristos și a comorilor sale duhovnicești tuturor celor care se află în afara ei, cu scopul de a netezi calea spre unitate.

7. În spiritul celor de mai sus, toate Sfintele Biserici Ortodoxe locale participă astăzi activ la relațiile teologice oficiale și, majoritatea dintre ele, în diferite organisme intercreștine naționale, regionale și internaționale, în pofida crizei profunde prin care trece Mișcarea Ecumenică. Această activitate multidimensională a Bisericii Ortodoxe izvorăște din sentimentul responsabilității și din convingerea că înțelegerea reciprocă și cooperarea sunt esențiale *pentru a nu pune piedică Evangheliei lui Hristos (1 Corinteni 9, 12)*.

8. Desigur, având relații cu ceilalți creștini, Biserica Ortodoxă nu ignoră dificultățile unei asemenea acțiuni: mai mult. ea cunoaște obstacolele ce se ridică în calea unei înțelegeri comune a tradiției Bisericii primare și nădăjduiește că Sfântul Duh, care constituie întreagă instituția Bisericii (stihira vecerniei Rusaliilor), va plini pe cele cu lipsă (rugăciune la hirotonie). în acest sens, în relațiile sale cu ansamblul lumii creștine, Biserica Ortodoxă nu se sprijină numai pe puterile omenești ale celor care poartă dialogurile, ci mai ales pe călăuzirea Sfântului Duh în harul Domnului, Care S-a rugat ca „*toți să fie una*” (Ioan 17, 21).

9. Relațiile teologice bilaterale actuale, anunțate de către Conferințele panortodoxe, sunt expresia hotărârii unanime a tuturor Preasfintelor Biserici Ortodoxe locale, care sunt chemate să participe activ și continuu la desfășurarea lor. pentru ca astfel mărturia unanimă a Ortodoxiei spre slava lui Dumnezeu Celui în Treime să nu fie împiedicată.

în cazul în care o Biserică locală decide să nu-și desemneze reprezentanți la un dialog sau la o întrunire anume, iar dacă această decizie nu este luată la nivel panortodox, atunci relațiile continuă. Absența unei Biserici locale trebuie, în orice caz, să fie discutată în cadrul unei comisii ortodoxe pentru dialog înainte de începerea relațiilor sau a întrunirii în cauză, pentru a exprima solidaritatea și unitatea Bisericii Ortodoxe. Relațiile teologice bilaterale sau multilaterale trebuie să se supună evaluărilor periodice la nivel panortodox.

10. Problemele care apar pe parcursul discuțiilor teologice din Comisiile teologice mixte nu constituie întotdeauna justificări suficiente pentru revocarea unilaterală de către vreo Biserică Ortodoxă locală a reprezentanților ei sau pentru întreruperea definitivă a participării ei la dialog. Retragera din dialog a vreunei Biserici trebuie să fie evitată, de regulă, depunându-se eforturile necesare la nivel interortodox pentru restabilirea reprezentativității complete a Comisiei teologice ortodoxe angajate în relațiile respective. Dacă una sau mai multe Biserici Ortodoxe locale refuză să participe la întrunirile Comisiei mixte teologice a unui dialog anume din motive eclesiologice, canonice, pastorale sau morale. Biserica sau acele Biserici trebuie să comunice în scris refuzul lor Patriarhului Ecumenic și tuturor Bisericilor Ortodoxe, potrivit practicii panortodoxe. În timpul consultării panortodoxe ulterioare, Patriarhul Ecumenic va urmări consensul celorlalte Biserici Ortodoxe pentru a se putea întreprinde tot ceea ce este necesar, inclusiv o reevaluare a procesului unui dialog teologic, în cazul în care se va considera, prin unanimitate, ca fiind necesară.

11. Metodologia urmată în timpul desfășurării relațiilor teologice are drept scop rezolvarea diferențelor teologice care au fost moștenite din trecut sau a eventualelor diferențieri apărute mai recent și căutarea elementelor comune ale credinței creștine. Ea presupune și informarea corespunzătoare a întregii Biserici (pleromei) despre evoluția diferitelor relații. În cazul imposibilității depășirii vreunei diferențe teologice precise, relația teologică poate continua după ce a fost înregistrat dezacordul constat în privința acelei probleme punctuale și comunicându-se despre acest dezacord tuturor Bisericilor Ortodoxe locale în vederea luării măsurilor care se impun.

12. Este evident că în timpul desfășurării relațiilor teologice, scopul comun al tuturor este restabilirea finală a unității în credința cea adevărată și în iubire. Însă deosebirile teologice și eclesiologice existente permit desigur o oarecare ierarhizare în ceea ce privește obstacolele care stau în calea realizării scopului stabilit la nivel panortodox. Specificul

problemelor fiecărui dialog bilateral presupune diferențierea metodologiei de urmat în fiecare caz; dar nu și o diferențiere în ceea ce privește scopul, deoarece scopul este unitar în toate relațiile.

13. Cu toate acestea, în caz de necesitate, se impune un efort de coordonare a activității diferitelor Comisii teologice interortodoxe, cu atât mai mult cu cât unitatea existentă a Bisericii Ortodoxe trebuie să se descopere și să se manifeste și în cadrul acestor relații.

14. Finalizarea oricărui dialog teologic anunțat oficial corespunde încheierii lucrării Comisiei teologice mixte corespunzătoare; iar atunci, Președintele Comisiei interortodoxe înaintează un raport Patriarhului Ecumenic, care, în acord cu Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe locale, anunță încheierea relațiilor. Niciun dialog nu este considerat încheiat înainte de a fi anunțat ca atare printr-o astfel de hotărâre panortodoxă.

15. În cazul încheierii cu succes a lucrărilor unui dialog teologic, hotărârea luată la nivel panortodox de restabilire a comuniunii eclesiale trebuie să se bazeze pe unanimitatea tuturor Bisericilor Ortodoxe locale.

16. Unul din principalele organisme ale Mișcării Ecumenice contemporane este Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB). Anumite Biserici Ortodoxe au fost membre fondatoare ale acestui Consiliu și, mai apoi, toate Bisericile Ortodoxe locale au devenit membre. CMB este un organism intercreștin structurat, în pofida faptului că nu reunește în cadrul său toate bisericile și confesiunile creștine eterodoxe. În același timp, există și alte organizații intercreștine și organisme regionale, precum Conferința Bisericilor Europene (KEK), Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Orientul Mijlociu și Consiliul Panafrican al Bisericilor. Acestea, alături de CMB, îndeplinesc o misiune importantă pentru promovarea unității lumii creștine. Biserica Ortodoxă a Georgiei și cea a Bulgariei s-au retras din Consiliul Mondial al Bisericilor, prima în 1997, iar a doua în 1998, fiindcă aveau o părere proprie despre activitatea Consiliului Mondial al Bisericilor și, drept urmare, ele nu participă la activitățile intercreștine desfășurate de CMB și de alte organizații intercreștine.

17. Bisericile Ortodoxe locale, membre ale CMB, participă pe deplin și în mod egal la organismul Consiliului Mondial al Bisericilor și contribuie, prin toate mijloacele care le stau la dispoziție, la promovarea coexistenței pașnice și a colaborării cu privire la principalele provocări socio-politice. Biserica Ortodoxă a primit favorabil decizia CMB de a răspunde la solicitarea sa referitoare la constituirea unei Comisii speciale privind participarea ortodoxă la CMB, conform mandatului Conferinței interortodoxe de la Tesalonic (1998). Criteriile fixate de Comisia specială, care au fost propuse de ortodocși și au fost acceptate de către CMB, au

duș la constituirea unui Comitet permanent de colaborare și de consens, au fost ratificate și încorporate în Statutul și în Regulamentul de funcționare ale CMB.

18. Biserica Ortodoxă, fidelă eclesiologiei sale, identității structurii sale interne și învățaturii Bisericii primare a celor șapte Sinoade Ecumenice, participând la organismul CMB, nu acceptă nicidecum ideea egalității confesiunilor și în niciun caz nu poate concepe unitatea Bisericii ca pe un compromis interconfesional. În acest spirit, unitatea căutată în cadrul CMB nu poate fi produsul exclusiv al acordurilor teologice, ci și al unității de credință păstrată în Sfintele Taine și trăită în Biserica Ortodoxă.

19. Bisericile Ortodoxe membre consideră drept o condiție *sine qua non* pentru participarea la CMB respectarea articolului fundamental al Constituției CMB, potrivit căruia pot fi membri numai cei care cred în Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor, potrivit Scripturilor, și mărturisesc *pe Dumnezeu cel în Treime, Tatăl, Fiul și Dubul Sfânt*, potrivit Simbolului Niceo-constantinopolitan. Ele (Bisericile Ortodoxe membre ale CMB n. tr.) au convingerea profundă că premisele eclesiologice ale *Declarației de la Toronto* (1950), intitulată *biserica, bisericile și Consiliul Mondial al Bisericilor*, sunt de o importanță capitală pentru participarea ortodoxă la acest Consiliu. Este de la sine înțeles, prin urmare, că CMB nu este și în nici un caz nu trebuie să devină o „suprabiserică”. „*Scopul Consiliului Mondial al Bisericilor nu este acela de a negocia unirea între biserici - lucru ce-l pot face numai bisericile însele din proprie inițiativă - ci să realizeze un contact viu între biserici, să promoveze studiul și dezbaterile problemelor ce privesc unitatea Bisericii. Nicio biserică nu este obligată să își modifice eclesiologia, după accederea la Consiliu... Mai mult, din includerea în Consiliu, nu rezultă că fiecare Biserică este obligată să vadă celelalte biserici ca biserici în adevăratul și deplinul sens al cuvântului*” (Declarația de la Toronto, §2).

20. Perspectivile relațiilor teologice ale Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine sunt întotdeauna determinate pe baza principiilor eclesiologiei ortodoxe și a criteriilor canonice ale tradiției bisericești deja constituite.

21. Biserica Ortodoxă dorește să susțină lucrarea *Comisiei pentru Credință și Constituție* și urmărește cu viu interes contribuția teologică a acesteia adusă până în prezent. Ea evaluează pozitiv textele teologice editate de aceasta, prin contribuția valoroasă a teologilor ortodocși, ceea ce reprezintă o etapă importantă în Mișcarea Ecumenică pentru apropierea dintre creștini. În același timp, Biserica Ortodoxă are rezerve în ceea ce privește unele aspecte fundamentale legate de credință și constituție, pentru că bisericile și confesiunile non-ortodoxe s-au abătut de la

adevărata credință a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească.

22. Biserica Ortodoxă condamnă orice tentativă de dezbinare a unității Bisericii, din partea unor persoane individuale sau a unor grupuri, sub pretextul păstrării sau a unei presupuse apărări a Ortodoxiei autentice. După cum mărturisește întreaga viață a Bisericii Ortodoxe, păstrarea credinței ortodoxe autentice este asigurată numai prin sistemul sinodal, care constituie dintotdeauna, în sânul Bisericii, cea mai înaltă autoritate în aspecte de credință și reguli canonice (canonul 6 al Sinodului II Ecumenic).

23. Biserica Ortodoxă are o conștiință comună a necesității relațiilor teologice intercreștin. De aceea și consideră că este necesar ca acest dialog să fie totdeauna însoțit de mărturia în lume prin acțiuni de înțelegere reciprocă și iubire, care să exprime „*bucuria negrăită a Evangheliei*” (1 Petru I, 8), excluzând orice act de prozelitism, uniație sau altă acțiune de antagonism confesional provocator. În acest spirit, Biserica Ortodoxă consideră că este important ca toți creștinii, inspirați de principiile fundamentale comune ale Evangheliei, să încerce să dea un răspuns unanim și solidar, bazat pe modelul omului nou în Hristos, la problemele spinoase ale lumii contemporane.

24. Biserica Ortodoxă este conștientă de faptul că mișcarea pentru restaurarea unității creștinilor ia forme noi, pentru a răspunde noilor situații și pentru a face față noilor provocări ale lumii contemporane. Este imperios ca Biserica Ortodoxă să continue să aducă mărturia ei în lumea creștină divizată, pe baza tradiției apostolice și a credinței sale.

Rezultatele diplomației ecleziale pot și trebuie să fie receptate la nivelul reflecției teologice. Dezvoltarea gândirii teologice ortodoxe pe parcursul secolului trecut, dezvoltare cu adevărat spectaculară, care a influențat și gândirea teologică a altor biserici, s-a produs, în bună parte, în urma confruntării și a relațiilor teologilor ortodocși cu alte tradiții teologice. Opera unor teologi ortodocși ca Georges Florovski (+1979), Dumitru Stăniloae (+1993) sau a I.P.S. Mitropolit Joannis (Zizioulas) de Pergam, pentru a numi doar pe cei mai reprezentativi teologi ortodocși din trei tradiții ortodoxe distincte, nu poate fi imaginată fără confruntarea acestor teologi cu teologia occidentală. Urmând exemplul unor astfel de înaintași, teologii ortodocși de astăzi, ca și cei de mâine, sunt chemați să recepteze rezultatele relațiilor teologice oficiale ale Bisericii lor, prin care teologia lor se nuanțează în multe aspecte și se îmbogățește, căci raportarea teologiei ortodoxe la teologia altor biserici nu se mai poate face făcând abstracție de rezultatele acestor relații.

Bibliografie

- ***, (2007, March). *Orthodox-Reformed Dialogue on the Doctrine of the Church*. Reformed World, 57 (1), p. 89.
- ***, (2007, March). *Orthodox-Reformed Dialogue on the Doctrine of the Church*, Reformed World, 57 (1).
- ***, (2006), *Beziehungen der Orthodoxen Kirche zur übrigen christlichen Welt*. (2006), in „Orthodoxe Kirche und Ökumenische Bewegung. Dokumente - Erklärungen - Berichte 1900-2006”, herausgegeben von Athanasius Basdekis, Verlag Otto Lembeck, Frankfurt am Main / Bonifatius Verlag, Paderborn.
- ***. (1986). „Biserica Ortodoxă și Mișcarea ecumenică” publicat în Revista *Biserica Ortodoxă Română*, CIV, nr. 9-10, pp. 62-75.
- ***. (1989). *Koinonia auf altkatholischer Basis (The Koinonia on Old Catholic Basis)*, edited by Urs von Arx, Bern.
- ***. (1993). *Theological Dialogue between Orthodox and Reformed Churches* edited by Thomas F. Torrance, Scottish Academic Press, Edinburgh, Volume 2.
- ***. (1995). *Accords et dialogues oecuméniques*. Textes éditées par André Birmelé et Jaques Terme, Paris, p. IX-15.
- ***. (2000). *Growth in Agreement II. Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1982-1998*. Edited by Jeffrcy Gros, FSC, Harding Meycr and William G. Rusch, WCC Publications, Geneva, p. 190.
- ***. (2004). „Declarația celei de-a XII-a Comisii Internaționale Mixte de Dialog Luterano-Ortodox”, traducere din limba engleză de AO și VI, în *Vestitorul Ortodoxiei*, Anul XVI, Nr. 346, (30) Noiembrie.
- Agreed Statements from the Orthodox-Reformed Dialogue*, edited by Lukas Vischcr, World Alliance of Reformed Churches, Geneva. (1988).
- Articol „Basilica - Agenția de știri a Patriarhiei Române”, în www.basilica.ro.
- Articol „Secrétariat pour la préparation du Saint et Grand Concile de L'Eglise Orthodoxe”, *Ille Conférence Panorthodoxe Préconciliaire. Actes (28 Octobre - 9 Novembre 1986)*, 231. O analiză amplă a acestei problematice este realizată de Drd Răzvan Perșa <http://nomocanon.com/geneza-formulării-biserica-ortodoxa-accepta-denumirea-istorica-a-altor-biserici-si-confesiuni-crestine-eterodoxe-fara-a-fi-in-comuniune-cu-ele/>.
- Articol: „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu lumea creștină” în revista *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9-10, pp. 65-70.

- Basdekis, A. (2001). *Die Orthodoxe Kirche*, Otto Lembeck Verlag.
- Cfr. *SYNODICA, Publication périodique du Secrétariat pour la préparation du Saint et Grand Concile de l'Eglise Orthodoxe*, vol. III, éditée par Vlassios J. Pheidas, Centre Orthodoxe du Patriarchat Œcuménique, Chambésy - Genève, 1979.
- E. W. Watson, Vol. 8, *The Church of England* (3d ed. 1961); G. Mayfield, *The Church of England* (2d ed. 1963).
- <http://wcrc.ch/>.
- <http://www.ecumcnical-catholic-communion.org/cccpdfAJtrecht.pdf>.
- http://www.pro.urbe.it/dia-int/o-rc/doc/e_o-rc_ravenna.html.
- http://www.pro.urbe.it/dia-int/o-rc/e_o-rc-info.html.
- <http://www.lutheranworld.org/lwf/index.php/who-we-are>.
- Ică, Jr., I. I. (2000). „Dialogul teologic ortodox-catolic 1986-2000 la răscruce: către eclezio logic? Status questionis”, în *Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania in honorem*, Cluj-Napoca: Ed. Renașterea.
- Ică, Jr., I. I. (2000). „Uniatismul impas eclezio logic. Pe marginea celei de a VIII-a Sesiuni plenare a Comisiei internaționale mixte pentru dialog teologic între Bisericile Ortodoxe și Biserica Romano-Catolică”, Baltimore, 9-19 iulie 2000, în *Vestitorul Ortodoxiei*, 251-252 (1 august).
- Ică, Jr., I. I. „Autocefalia Ortodoxiei românești în viziunea europeană și ecumenică (III)”, în *Telegraful Român*, anul 158, Nr. 45-46.
- Ile Conférence Panorthodoxe Préconciliaire, Chambésy*. (28 octobre-6 novembre 1986), Procès- Verbaux - Documents, Chambésy, (2000).
- Ioniță V., Articol „Dialogul teologic dintre Bisericile Ortodoxe și celelalte biserici creștine la nivel Mondial”.
- Irimie, M. (2000) în *Dragoste și adevăr. Dialogul teologic oficial ortodox-catolic, de la Rodos la Balamand*, Cluj-Napoca.
- J. Cox, 77 *English Churches In a Secular Society* (1982); R. Maiman ng. *From Controversy to Co-Existence: Evangelicals in the Church of England. 1914-1980* (1985).
- Lutheran World Federation, Lutheran-Orthodox Joint Commission, *Agreed Statements 1985-1989*, Geneva, 1992.
- M Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, „A XII-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran”, în *Vestitorul Ortodoxiei*, Anul XVI, Nr. 346, 30 Noiembrie 2004.
- M. A. Crowther, *Church Embattled* (1970); S.L. Ollard et al., ed., *A Dictionary of English Church History* (9th ed. rev. 1970).
- Michael Staikos, Metropolit von Austria, „Sola scriptum sine traditione? Aktuelle Perspektiven über «Schrift und Tradition» im

- ökumenischen Dialog, insbesondere zwischen der Orthodoxie und dem Lutherischen Weltbund”, in *Kirche: Lernfähig in die Zukunft? Festschrift für Johannes Dantine zum 60. Geburtstag*, hg. von M. Bunker und Th. Krobach, Innsbruck - Wien, 1998.
- Orthodoxie im Dialog. Bilaterale Dialoge der orthodoxen und der orientalisch-orthodoxen Kirchen 1945-1997. Eine Dokumentensammlung*, hrsg. von Thomas Bremer, Johannes Oeldemann und Dagmar Stoltmann, Paulinus Verlag, 1999.
- Prof. dr. Ioan Mircea Lelciu. *Notes on the Anglican-Orthodox Theological Dialogue*, Reseptio, Helsinki, 1/2006.
- Răzvan Perșa <http://nomocanon.com/geneza...>
- Risto Saarinen, *Faith and Holiness. Lutheran-Orthodox Dialogue 1959-1994*, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, (1997).
- S. C. Neill, *Anglicanism* (3d ed. 1965); R.B. Lloyd, *The Church of England. 1900-1965* (1966).
- Secrétariat pour le préparation du Saint et grad Concile de l'Eglise orthodoxe, *11e Conférence Panorthodoxe Préconsiliaire. Chambésy, 28 octobre-6 novembre 1986*. Centre orthodoxe du Patriarchat œcuménique, Chambésy, Genève, (2000).
- Secrétariat pour le préparation du Saint et Grad Concile de l'Eglise orthodoxe, *11e Conférence Panorthodoxe Préconsiliaire. Chambésy, 28 octobre-6 novembre 1986*, Centre orthodoxe du Patriarchat oecuménique, Chambésy, Genève, (2000).
- Sinodul din 1484, Enciclica Patriarhilor Răsăritului, din anul 1848, toți patriarhii răsăriteni au folosit-o întotdeauna în corespondențele oficiale.
- The Church of the Triune God. The Cyprus Statement of the International Commission for Anglican - Orthodox Theological Dialogue* (2006), published by the Anglican Communion Office, London, UK, 2006
- The Orthodox Church in the Ecumenical Movement, Documents and Statements (1902-1975)*.
- The Orthodox Church in the Ecumenical Movement, Documents and Statements 1902-1975*, edited by Constantine G. Patelos, WCC Geneva 1978.
- W. R. W, Stephens et al., ed., *A History of the English Church* (1899-1910; repr. 1973).
- W. P. Haugaard, *Elizabeth and the English Reformation* (1968).
- www.basilica.ro.
- www.anglicancommunion.org/ministry/ecumenical/resources/index.cfm.
- www.lutheranworld.org.